

УДК 336.012.23

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-5-12>**Корнева Н.О.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та обліку
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського***Магдун В.І.***студентка
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського***Kornieva Natalia***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance and Accounting
V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University***Magdun Viktoria***Student
V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University*

АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ANALYTICAL FUNDAMENTALS OF SOLVENCY IN MODERN CONDITIONS OF MANAGEMENT

АНОТАЦІЯ

Предметом дослідження є сутність поняття «платоспроможність», яке є багатокритеріальним. У статті розглянуто теоретичні та методичні основи механізму забезпечення платоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання. Проведено аналіз різних поглядів вітчизняних авторів стосовно сутності платоспроможності в сучасних умовах господарювання. Досліджено класифікацію методів визначення платоспроможності. Запропоновано основні напрями підвищення платоспроможності підприємства. Удосконалено інструменти регулювання ліквідності підприємства. Розглянуто можливість забезпечення достатнього рівня цих показників на вітчизняних підприємствах. Визначено сутність та основні ознаки ліквідності та платоспроможності підприємства, встановлено підходи до розмежування цих понять.

Ключові слова: платоспроможність, ліквідність, підприємство, фінансово-господарська діяльність, аналіз та управління ліквідністю, аналіз та управління платоспроможністю.

АННОТАЦИЯ

Предметом исследования является сущность понятия «платежеспособность», которое является многокритериальным. В статье рассмотрены теоретические и методические основы механизма обеспечения платежеспособности предприятия в современных условиях хозяйствования. Проведен анализ различных взглядов отечественных авторов на сущность платежеспособности в современных условиях хозяйствования. Предложены основные направления повышения платежеспособности предприятия. Усовершенствованы инструменты регулирования ликвидности предприятия. Исследована классификация методов определения платежеспособности. Рассмотрена возможность обеспечения достаточного уровня этих показателей на отечественных предприятиях. Определены сущность и основные признаки ликвидности и платежеспособности предприятия, установлены подходы к разграничению этих понятий.

Ключевые слова: платежеспособность, ликвидность, предприятие, финансово-хозяйственная деятельность, анализ и управление ликвидностью, анализ и управление платежеспособностью.

ANNOTATION

The article considers the theoretical and methodological foundations of the mechanism of ensuring the solvency of the enterprise in modern business conditions. The analysis of different views of domestic authors concerning the essence of solvency in modern economic conditions is carried out. The classification of methods for determining solvency is studied. Enterprise is considered solvent if its funds, short-term financial investments (securities, temporary financial assistance to other enterprises) and active settlements (settlements with debtors) cover its short-term liabilities. The main purpose of solvency analysis is the timely identify and eliminate shortcomings in financial activities and find reserves for improving solvency and creditworthiness. In the analysis of solvency, in addition to quantitative indicators, specialists should study the qualitative characteristics that do not have quantitative changes and which can be characterized as dependent on the financial flexibility of the enterprise. The possibility of ensuring a sufficient level of these indicators at domestic enterprises is considered. The essence and main features of liquidity and solvency of the enterprise are determined; approaches to differentiation of these concepts are established. The peculiarity of the categories of liquidity and is considered solvency, a system of indicators that characterize the liquidity of the enterprise and their regulatory values, signs of a crisis liquidity and solvency of the enterprise, ways to increase liquidity and solvency, as well as forecasting the level of liquidity and solvency of the enterprise. Measures to improve solvency and liquidity management are considered. Analyzed indicators of solvency and liquidity of Ukraine, studied factors that led to their changes, and suggested areas of improvement. Consider the system of indicators of the liquidity of the company and their normative values, signs of a liquidity crisis, the essence of the category of liquidity and solvency, assessment of solvency by increasing the liquidity and solvency, and forecasting liquidity and solvency of the company.

Keywords: solvency, liquidity, enterprise, financial and economic activity, liquidity analysis and management, solvency analysis and management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дослідження економічної

сутності платоспроможності та її значення для подальшої прибуткової діяльності підприємства є актуальним завданням сучасної економічної системи. Кризові явища в Україні є однією з основних причин втрати підприємствами ліквідності і платоспроможності. Це спричиняє зниження потенціалу економічного розвитку України і, як наслідок, сприяє розвитку проблеми, пов'язаної зі збільшенням кількості банкрутів-підприємств, неспроможність яких є наслідком істотного прострочення їхньої дебіторської заборгованості (розмір дебіторської заборгованості значно перевищує розмір кредиторської заборгованості такого підприємства, а сума його активів є значно більшою за обсяг його фінансових зобов'язань). Сучасні економічні умови вимагають удосконалення старих та створення нових підходів до управління платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища і необхідності розроблення захисних заходів із метою зменшення його негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Методологічною основою проведеного дослідження стали положення економічної теорії, праці видатних вітчизняних і зарубіжних учених із проблематики платоспроможності підприємства та механізму її забезпечення. Дослідженню теми вдосконалення механізму забезпечення платоспроможності підприємства приділяли увагу такі вчені, як: О. Васильєв [8], В. Галасюк [2], А. Ковальов [3], Л. Костирко [4], А. Кривдюк [5], Р. Теличко [6], В. Подольська [7], В. Шелудько [1] та ін. Відзначаючи значимість наукових напрацювань, слід зауважити, що низка аналітичних питань щодо механізму забезпечення платоспроможності підприємства залишається невирішеною.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є систематизація

параметрів та критеріїв оцінки показників платоспроможності та ліквідності підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасних умовах функціонування і розвитку суб'єктів господарювання України все частіше підприємства стикаються з проблемою втрати платоспроможності. Суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати, визнається боржником. Разом із тим кожен боржник є потенційним банкрутом, оскільки його неспроможність розраховуватися з кредитором у встановлений строк є підставою для прийняття арбітражним судом заяви про порушення справи про банкрутство.

Підходи науковців до визначення сутності платоспроможності підприємства можна звести до трьох основних (рис. 1).

Сьогодні у теорії та на практиці поширюються апробовані методики визначення рівня платоспроможності суб'єкта господарювання. Завдяки роботам вітчизняних та зарубіжних учених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень. Проте питання щодо нових підходів до визначення платоспроможності підприємства і досить мають дискусійний характер [2, с. 117].

Розглянуті підходи до сутності поняття «платоспроможність підприємства» дають можливість зробити висновок, що платоспроможність підприємства може погіршитися внаслідок того, що у структурі активів значну частину складають безнадійна дебіторська заборгованість, основні засоби, неприбуткові довгострокові вкладення. Можна сказати, що платоспроможність підприємства – це не лише показник. До-

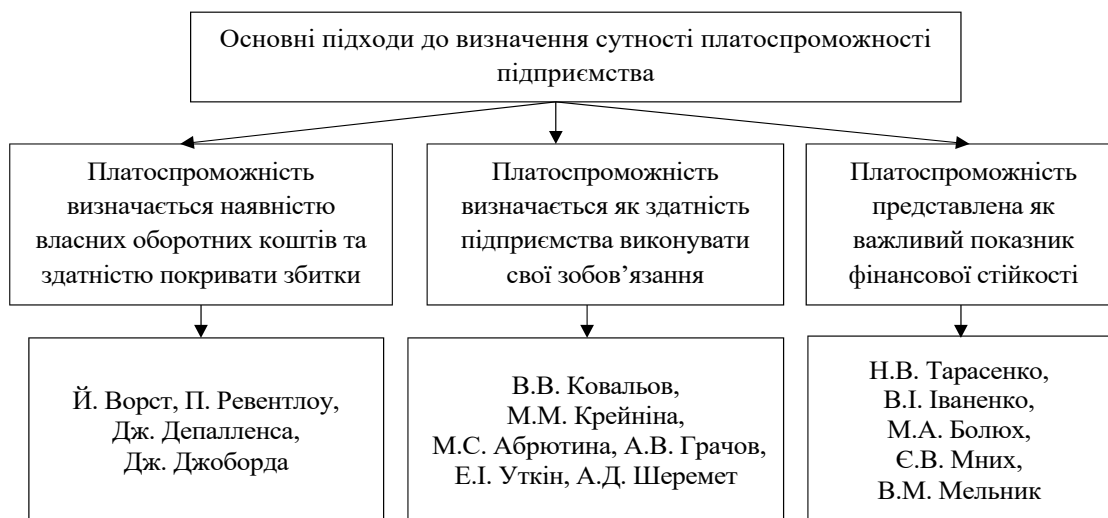

Рис. 1. Основні підходи до визначення сутності платоспроможності підприємства

Джерело: дорацьовано автором В.І. Магдун на основі [1; 3; 4; 5; 6; 8; табл. 1]

казом цього може стати той факт, що значення показника вказує на стан платоспроможності підприємства на певну дату розрахунку, тобто для нього характерна одномоментність, і це значення залежить від об'єктивно зумовлених змін, пов'язаних із надходженням та сплатою коштів [3, с. 24].

На нашу думку, платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів, а також його спроможність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність.

У деяких працях вітчизняних економістів поняття ліквідності та платоспроможності ототожнюються. Але слід звернути увагу на суттєву різницю між даними поняттями. Під ліквідністю будь-якого активу розуміють його здатність трансформуватися в грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду часу, протягом якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність даного виду активу. Тобто ліквідність підприємства характеризує механізм перетворення фінансових або матеріальних активів на грошові кошти з метою своєчасного виконання зобов'язань. Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, що потребує негайного погашення. Тобто основними ознаками платоспроможності є:

а) наявність у достатньому обсязі коштів на поточних рахунках;

б) відсутність простроченої кредиторської заборгованості [5, с. 67].

Під платоспроможністю підприємства розуміємо його спроможність вчасно і в повному обсязі задовольняти платіжні вимоги поста-

чальників техніки і матеріалів згідно з господарськими договорами, повертати кредити, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі в бюджет. Можливість регулярно і своєчасно погашати боргові зобов'язання визначається в кінцевому підсумку наявністю у підприємства грошових коштів, що залежить від того, в якому ступені партнери виконують свої зобов'язання перед підприємством. Окрім того, за певного розміру джерел коштів у підприємства тим більше грошей, чим менше інших елементів активів. У процесі обороту коштів гроші то вивільняються, то знову спрямовуються як витрати на поповнення необоротних та оборотних активів [10, с. 65]. На рис. 2 показано блок-схему, що відображає взаємозв'язок між платоспроможністю, ліквідністю підприємства і ліквідністю балансу.

Отже, ліквідність балансу, заснована на його активах і пасивах, є фундаментом платоспроможності та ліквідності підприємства. Іншими словами, ліквідність – спосіб підтримки платоспроможності. Але водночас якщо підприємство має високий імідж і постійно є платоспроможним, йому легше підтримувати свою ліквідність [4, с. 171–176].

Аналіз платоспроможності необхідний не тільки для підприємства з метою оцінки і прогнозування фінансової діяльності, а й для зовнішніх інвесторів. Перш ніж видавати кредит, підприємство повинно впевнитися в кредитоспроможності позичальника. Те ж повинні зробити і підприємства, які хочуть вступити в економічні відносини один з одним. Особливо важливо знати про фінансові можливості контрагента, якщо виникає питання про надання йому комерційного кредиту або відстрочки платежу [5, с. 66–67]. Важливість для підприємства підтримувати платоспроможний стан у будь-який момент часу для задоволення вимог кредиторів, інвесторів,

Рис. 2. Блок-схема взаємозв'язку ліквідності і платоспроможності підприємства

Джерело: побудовано автором В.І. Магдун за [10, с. 65]

державних контролюючих установ вимагає обґрунтування концептуальних засад забезпечення платоспроможності (рис. 3), що передбачає вирішення таких основних питань:

- визначення змісту та об'єкта забезпечення платоспроможності підприємства;
- формування мети й основних завдань управління платоспроможністю;
- обґрунтування функціональної сутності управління платоспроможністю;
- визначення вимог до здійснення управління платоспроможністю промисловим підприємством.

Головна мета аналізу платоспроможності – своєчасно виявляти й усувати недоліки у фінансовій діяльності та знаходити резерви поліпшення фінансових можливостей підприємства.

При цьому необхідно вирішувати такі завдання:

1. На основі вивчення причинно-наслідкового взаємозв'язку між різними показниками виробничої, комерційної та фінансової діяльності

дати оцінку виконання плану з надходження фінансових ресурсів і їх використання з позиції поліпшення платоспроможності.

2. Прогнозування можливих фінансових результатів, економічної рентабельності виходячи з реальних умов господарської діяльності і наявності власних і позикових ресурсів.

3. Розроблення конкретних заходів, спрямованих на більш ефективне використання фінансових ресурсів.

Аналізом платоспроможності підприємства займаються не тільки керівники і відповідні служби підприємства, а і його засновники, інвестори з метою вивчення ефективності використання ресурсів, підприємства – для оцінки умов кредитування, визначення ступеня ризику, постачальники – для своєчасного отримання платежів, податкові інспекції – для виконання плану надходження коштів до бюджету і т. д. Відповідно до цього, аналіз поділяється на внутрішній і зовнішній [2, с. 97].

Рис. 3. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності

Джерело: побудовано автором В.І. Магдун на основі [11, с. 15]

Аналіз платоспроможності підприємства здійснюють шляхом порівняння наявності і надходження коштів із платежами першої необхідності. Розрізняють поточну й очікувану (перспективну) платоспроможність [1, с. 63].

Під час аналізу платоспроможності, крім кількісних показників, слід вивчити якісні характеристики, котрі не мають кількісних змін, які можуть бути охарактеризовані як залежні від фінансової гнучкості підприємства [6, с. 53–54]. Фінансова гнучкість характеризується здатністю підприємства протистояти несподіваним перервам у надходженні грошових коштів у зв'язку з непередбаченими обставинами. Це означає здатність брати в борг із різних джерел, збільшувати акціонерний капітал, продавати і переміщати активи, змінювати рівень і характер діяльності підприємства, щоб вистояти в умовах, що змінюються.

Здатність брати в борг грошові кошти залежить від різних чинників і схильна до швидкої зміни. Вона визначається прибутковістю, стабільністю, відносним розміром підприємства, ситуацією в галузі, складом і структурою капіталу. Найбільше вона залежить від такого зовнішнього чинника, як стан і напрями зміни кредитного ринку. Здатність отримувати кредити є важливим джерелом коштів, коли вони потрібні, і також важлива, коли підприємству необхідно продовжити короткострокові кредити. Заздалегідь домовлене фінансування або відкриті кредитні лінії (кредит, який підприємство може взяти протягом певного терміну і на певних умовах) – більш надійні джерела отримання коштів за необхідності, ніж потенційне фінансування. Під час оцінки фінансової гнучкості підприємства приймається до уваги рейтинг його векселів, облігацій і привілейованих акцій; обмеження продажу активів; ступінь випадковості втрат, а також здатність швидко реагувати на мінливі умови, такі як страйк, падіння попиту або ліквідація джерел постачання.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У результаті проведеного дослідження проаналізовано підходи вчених-економістів до визначення платоспроможності підприємства, визначено основні спільні риси та відмінності між платоспроможністю та ліквідністю. Отже, платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів, а також його спроможність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність. Головною метою аналізу платоспроможності є своєчасне виявлення й усунення недоліків у фінансовій діяльності. Під час аналізу платоспроможності, крім кількісних показників, фахівцям слід вивчити й якісні характеристики, які не мають кількісних

зміни та які можуть бути охарактеризовані як залежні від фінансової гнучкості підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Знання, 2006. 439 с.
2. Галасюк В.В. Об определении понятия «платежеспособность» в контексте концепции ССФ. *Фондовый рынок*. 2003. № 13. С. 26–33.
3. Ковалёв А.И., Привалов В.П. Анализ финансового состояния предприятия ; изд. 5-е .перераб. и доп. Москва : Центр экономики и маркетинга, 2001. 256 с.
4. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємств : монографія. Харків : Фактор, 2008. 336 с.
5. Кривдюк А.В. Дослідження економічної категорії платоспроможності підприємства / за ред. А.В. Кривдюк, С.Є. Яцишина. *Економічний простір*. 2008. № 15. С. 185–190.
6. Теличко Р.К. Фінансове планування на малих та середніх підприємствах. *Фінанси України*. 2013. № 8. С. 14–16.
7. Подольська В.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / за ред. В.О. Подольської, О.В. Яриш. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 488 с.
8. Васильєв О.В. Методи прогнозування фінансової стійкості підприємства в умовах кризи / за ред. О.В. Васильєва, В.В. Гой. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 21. С. 116–121.
9. Depallens G. Jobord Jp. *Gestion financiere de l'enterprise*. P. : Sirey 9 edition, 1986. P. 85.
10. Іванілова В.В. Планування діяльності підприємства : навчальний посібник. Київ : Центр учб. л-ри, 2006. 472 с.
11. Гончаров А.И. Взаимосвязь факторов неплатежеспособности предприятия. *Финансы*. 2004. № 10. С. 14–17.

REFERENCES:

1. Sheludko V.M. (2006) *Finansovyi menedzhment: pidruchnyk* [Financial management]. Kyiv, 439 p.
2. Halasiuk V.V. (2003) *Ob opredeleniyu poniatyia «platezhesposobnost» v kontekste kontseptsiy CCF* [Stock market]. Kyiv.
3. Kovalev A.Y. (2001) *Analyz fynansovoho sostoiannya predpriyatiya*. Moscow, 256 p.
4. Kostyrko L.A. (2008) *Diahnostyka potentsialu finansovo-ekonomichnoi stiiikosti pidpriyemstv*: [monohrafiia]. Kharkiv.
5. Kryvdiuk A.V. (2008) *Doslidzhennia ekonomichnoi katehorii platospromozhnosti pidpriyemstva* [Economic space]. Kyiv.
6. Telychko R.K. (2013) *Finansove planuvannia na malykh ta serednikh pidpriyemstvakh* [Finance of Ukraine]. Kyiv.
7. Podolska V.O., Yarish O.V. (2007) *Finansovyi analiz* [Financial Analysis]. Kyiv: TSNL.
8. Vasyliiev O.V. (2016) *Metody prohnouzuvannia finansovoi stiiikosti pidpriyemstva v umovakh kryzy*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Kyiv.
9. Depallens G. Jobord Jp. (1986) *Gestion financiere de l'enterprise*. P. : Sirey 9 edition, 1986. P. 85.
10. Ivanilova V.V. (2006). *Planuvannia diialnosti pidpriyemstva*: [navch. posib.]. Kyiv.
11. Honcharov A.Y. (2004) *Vzaymosviaz faktorov neplatezhesposobnosti predpriyatiya*. *Finansy*, no. 10, pp. 14–17.